

Den kristne i kulturen

Den kristne löper två stora risker i sin relation till kulturen. Den ena risken är att assimileras med den omgivande kulturen och den andra är att separeras från den. I artikeln ger jag olika exempel på dessa ytterligheter. Jag diskuterar några missförstånd om vad kultur är samt hur kristnas avsaknad på kulturellt engagemang kan ses som en intern orsak till sekulariseringen. Några ord på slutet sägs också om den smala vägen framåt.

Den kristna kyrkan och den kristna tron som kyrkan bygger på löper två stora risker i sin relation till kulturen. Den ena risken är att *assimileras* med den omgivande kulturen och den andra är att *separeras* från den.¹

Frågan om den kristnes förhållande till kulturen är kanske en av de svåraste frågorna att avgöra ur ett bibliskt, etiskt och historiskt perspektiv för det finns många problem som hänger samman med frågan. Dels är det faran att läsa in våra värderingar och preferenser som oundvikligt färger oss när vi söker förstå en epok i historien där kristna har agerat på ett visst sätt i förhållande till kulturen.

Som protestant kan det t ex vara allt för enkelt att avfärda medeltidens klosterkultur som om den enbart var ett världsfrånvänt och elitistiskt system. Ofta glöms det bort att i samma klosterkultur lades grunden till våra dagars universitet och medicin, med revolutionära kulturella landvinningar som för alltid har förändrat de kulturer som har fått del av dem. Frågan blir då hur mörk medeltiden egentligen var och hur världsfrånvänt klostervärlden egentligen var.² Förenklade analyser och slutsatser som denna är frestande eftersom de är just det: förenklingar av något som i själva verket är mycket komplicerat. Det är därför med ödmjuk-

1. Det klassiska verket som försöker bringa klarhet i dessa frågor är H. Richard Niebuhrs *Christ and Culture* (Harper Collins, 2001). Se en något utförligare behandling i Siljes artikel i detta nummer. Trots denna inflytelserika bok är jag avvaktande inför stora delar av dess analys. T.ex. menar författaren att det jag kallar för separation från kulturen ('Christ against Culture' i hans terminologi) finns i Johannesevangeliet. Detta blir en bibelsynsfråga: Kan Skriften motsäga sig själv? Även om jag inte håller detta för sant om Skriften kan vi lära oss mycket från Niebuhrs bok.

2. Anders Piltz är en av de mest engagerande svenska författarna i detta ämne. Se t.ex. hans *Det gråtande djuret. Människans mångtydighet i europeisk tradition* (Norma Bokförlag, 1998)

het och en grad av medvetenhet om själva frågans komplexitet som jag vill delge några tankar kring ämnet om den kristne och kulturen.

De två ytterligheterna – assimilation och separation från kulturen – säger något om svårigheten i att vara en kristen i vilken tid man än befinner sig och är inte något som utmärker vår tids kristna. Vi kan säga att de är två "naturliga" tendenser i en fallen värld. Men i vår västerländska kultursfär där de flesta samhällen får betecknas som sekulariserade blir frågan extra akut. Det finns givetvis paralleller i historien till vår tid men samtidigt har vår tid också sina särtecken. Vi har t ex i idag en aldrig tidigare skådad tillgång till hela världen genom media. Post-moderna tänkare talar om "den globala byn" (*the global village*). Termen refererar till det globala samhället som växt fram genom teknologin, inte minst internet, som de senaste årtiondena gjort att kommunikativa avstånd drastiskt har förminskats. Det gör att trender kan kommuniceras och skifta med en historiskt ojämförbar snabbhet.

Den kristna kyrkans historia skulle helt och hållet kunna skrivas från detta perspektiv av assimilation och separation. Detta perspektiv är ett grundläggande diagnosverktyg för att avgöra kyrkans hälsa i en viss tid. För i varje tid och i varje kultursfär har hon tenderat åt det ena eller andra hållet och ibland har det funnits lika starka krafter som dragit åt båda hållen i samma kultur.

Men finns det då inte ett adekvat eller rätt sätt för kyrkan att relatera till den omgivande kulturen? I en fallen värld, d v s i en värld som gjort uppror mot sin Skapare, torde det inte vara överraskande att det finns risker och faror. Samtidigt måste vi säga att om Gud är återlösaren och frälsaren inte bara av individuella människosjälar utan av hela människor i sina kulturella sammanhang torde det också finnas en väg till återlösning mitt i en fallen värld. Det är en väg som Skriften betecknar som smal (Matt. 7:14) och det är den vägen som är svår att gå.

I den första delen av artikeln vill jag teckna den breda vägens två filer i förhållande till kulturen, assimilation och separation, för att avslutningsvis reflektera över den smala vägen – "the road less traveled", som Robert Frost sade – den som är under uppbyggnad och svår att finna.

Vad är kultur?

Innan vi går vidare med att tala om förhållandet till kulturen bör vi säga något om begreppet 'kultur'. Låt oss därför börja med att säga något om vad det inte betyder; i varje fall vad jag inte menar när jag talar om kultur. Det finns en fara med att tänka på kultur som något som bara rör en elit – de intellektuella, konstnärerna, poeterna och filosoferna. Detta är ett helt felaktigt sätt att tänka på kultur och ett synsätt som undergräver den kristnes engagemang i världen. Den holländske kristne tänkaren och konsthistorikern Hans Rookmaaker (1922-77) menade att det här föreligger ett dualistisk synsätt på kulturen.³ Å ena sidan har vi naturvetenskapens och teknikens framsteg som inte anses vara något kulturellt utan endast en del av livet, det liv som i stort utgörs av våra arbeten och det vi gör på vår fritid. Dessa ses heller inte som något kulturellt utan helt enkelt som något av livets nödvändigheter. Å andra sidan har vi högkulturen, konsten, musiken och poesin som ses som den verkliga kulturen och är till för fåtalet. För den stora massan ses dessa yttringar som intressanta men utan någon större konsekvens för våra verkliga, vardagliga liv. Många skulle spontant placera religion på denna sida – som något som kan vara intressant men endast som en "kulturell" yttring. I och med detta har synen på kulturen och dess plats i livet förpassats till marginalen, på sin höjd. Med Rookmaakers ord: "Kultur blir då endast ett förskönande av livet – ett ornament, möjligen också en berikning, men aldrig en nödvändighet."⁴

Detta är alltså inte vad vi bör tänka om kultur. Istället är det bättre att tänka på kultur som något som inbegriper hela livet utan uppdelning eller separation mellan högt och lågt, t ex finkultur och populärkultur. Sådana distinktioner kan givetvis ibland vara till hjälp rent metodologiskt men risken är att vi med sådana distinktioner ser på populärkulturen som en avart av kultur eller, i värsta fall, som att det inte alls längre är kultur över huvud taget. Rookmaaker igen:

Livet ska vara en helhet och kulturen är helt enkelt skapelsen av livets former, beteendemönster och institutioner såväl som vårt användande av naturen och dess tillgångar. När bonden kultiverar är hans metoder och redskap alla delar av kulturen. När en

3. Se ett separat porträtt av Rookmaaker av undertecknad i detta nummer.

4. 'The Christian in His Culture' i *The Creative Gift: Essays on Art and the Christian Life* (Cornerstone Books, 1981) s. 42.

kompositör skriver en sång är det också kultur. Han väljer ljud och uttrycker idéer, skapar en form med vilken människor kan uttrycka sig själva.⁵

Med andra ord vill vi ha en så vid definition av kultur som möjligt. Problemet med vida definitioner är att allt kan reduceras till kultur. Detta är egentligen inte något problem så länge vi ser på människan som en fundamentalt kulturell varelse, så länge människan inte bara ses som en produkt av kulturen utan att kulturen också är en produkt av människan. Det vill säga, det har aldrig existerat och kommer aldrig existera en människa utan historia, språk, beteendemönster, institutioner och religion, för människan är både kulturbärare och kulturskapare. Och vice versa.

Frågan är således en annan än den som ofta ställs av kristna (Ska kristna engagera sig i kulturen?): *Hur* ska den kristne engagera sig i den kultur hon redan finner sig vara en del av? Detta innebär att det finns en distinktion mellan kristen tro och den omgivande kulturen men samtidigt en oundviklig relation.

Två risker i förhållandet mellan kristen tro och kultur

Låt oss nu söka teckna en bild av de två ytterligheterna i den kristnes relation till kulturen.

Assimilation

Om kristen tro assimileras med den omgivande kulturen blir de en och samma sak.⁶ (Här spelar det ingen roll om assimilationen handlar om fin- eller populärkultur, Bach eller Robyn.) Ett sätt att förstå assimilation är genom att tala om anpassning. Om den kristna tron anpassas till den omgivande kulturen blir det kulturen som dikterar villkoren för vad

5. Ibid.

6. Ibland talas det om en kristen enhetskultur där kyrka och stat är tätt sammanfogade. Det kan ses som ett exempel på assimilation men frågorna är för många och för stora att ta upp här. Den kristna tron har onekligen både njutit och lidit av att existera i den statskyrklighet. Här kan vi tillämpa principen om agnarna och vetet kanske? Historiskt sett börjar denna linje när Romerske kejsaren Konstantin (272-337) gjorde den kristna tron till statsreligion för sitt rike och har sedan avtagit i takt med att västerlandet har sekulariserats. Från att ha varit förföljda blev de tidiga kristna på relativt kort tid ledande och de mest inflytelserika i samhället och kulturen. Detta var givetvis ett fantastiskt tillfälle att vara delaktiga i och skapa kulturen som räcktes till de kristna (av Gud skulle många hävda). Det är från den konstantinska kristendomens era, som sträckte sig in i den medeltida kyrkan, som vi har högtstående arkitektur, konst och lärdom. Samtidigt det är också från denna era vidskepelse, korståg och häxprocesser strömmar. Det är givetvis för enkelt endast att blott bejubla eller fördöma denna epok i kristendomen.

“Säkert är den inte helt ovanliga betoningen på att göra saker ”hellre än bra” i många kyrkor en bidragande intern orsak till avsaknaden av kristna konstnärer som talar med en profetisk röst in i en kultur som vänt sig ifrån sin Skapare och tjänar avgudar.”

som är kristet. Det är de rådande samhällseliga och kulturella krafterna och idéerna som den kristna tron måste tolkas i ljuset av. Den kristna tron kommer därför på ett eller annat sätt att endast bli ett förändligt sätt att tala om det som i allmänhet hålls för sant i kulturen. I modern tid har naturvetenskapen, den materialistiska världsbilden och de politiska ideologierna varit de starkaste krafterna. Den kristna tron har under modernismens inflytande tvingats att anpassas till dessa.⁷

Assimilationstendensen blir tydlig när iveren att nå ut med evangeliet växer sig oproportionerligt stor i förhållande till sanningen. Att evangelisera handlar ju om att bygga broar mellan kristen tro och ens samtid. Men risken i brobyggandet är att evangeliet anpassas till kulturen så långt att det identifieras med vad folk tycker, tror och hoppas på i allmänhet. Helt enkelt det som fungerar. Resultatet blir ett urvattnat evangelium som knappast går att skilja från den omgivande kulturens ”evangelium”. Det presenteras som en paketslösning, en alternativmedicin, en marknadsprodukt som kan köpas. Marknadsföringsstrategier och företagsekonomiska principer gör visserligen trösklarna in i kyrkan så låga att alla kan vara med men frågan är vad som är kvar efter att allt har sålts ut på den öppna marknaden. Utan att peka finger kan jag i varje fall peka ut faran och låta var och en pröva sig själv. Jag vill säga detta med medvetenheten om att man måste låna och använda samtida kulturella medier och trender för att kommunicera evangeliet. Internet,

7. Vi kan ta som exempel tänkare som John Locke (1632-1704) och Immanuel Kant 1724-1804). De försökte göra den kristna tron intellektuellt och politiskt respektabel genom att korrelera eller anpassa den med den rådande filosofin. Kristen tro blev i Lockes fall blott en variation på temat brittisk rationalism och i Kants fall tysk transcendental idealism.

för att ta ett exempel, och alla dess möjligheter är ett fantastiskt verktyg för kommunikation och gör det möjligt för evangeliet att höras där det inte hörts förut. Men med formen kommer också ett innehåll eftersom formen är kulturellt associerad med vissa värden och attityder. Förväxlingen mellan evangeliet och de allmänna kulturella trenderna kan ske utan att man är medveten om att det faktiskt hänt. Evangeliet är inte Twitter!

Men det finns också ett annat, kanske mindre uppenbart sätt, som kristen tro kan assimileras med den omgivande kulturen. Jag vill här peka på det som ibland kallats för en kristen subkultur. Ta det kanske inte helt obekanta exemplet med kristen musik, en stor industri i stora delar av kristenheten. Att skapa kristen musik – som i allt utom möjligen innehåll låter precis som "sekulär" musik fast bara lite snällare – motiveras ibland med Frälsningsarméns grundare William Booths fråga: "Varför ska djävulen ha all den goda musiken?" Och med den motive- ringen produceras den ena kristna popplattan efter den andra. Resultatet blir oftast, rent faktiskt, att det är djävulen – i den mån det verkligen är djävulen och inte människor – som får ha kvar den bättre musiken. De efterapande och de mediokra försöken blir kvar i den kristna bubblan. Hur är detta ett exempel på assimilation? På det sätt och enligt de värderingar som "världens" musik styrs, styrs också den kristna musiken. Man har försökt att överta en form och fylla den med ett kristet budskap, men har med formen fått en mängd mer eller mindre dolda förväntningar och attityder som är del av den kultur som man befinner sig i. Lösningen är dock inte enkel (som att förkasta populärmusik och att bara spela "klassisk" musik). Problemet är inte att det finns kristen musik utan att kristna är ovetande om den kulturella import som pågår inom den kristna musikindustrin. Omedvetenheten tjänar, tyvärr, inte till att bidra till kulturen utan att skapa ett "säkert" alternativ till seku- lär musik. Resultatet är att den kristna bubblan blåses upp ytterligare.

Man bör i detta sammanhang nämna som exempel den växande extremhögern i våra nordiska länder och även andra delar av Europa som öppet stödjer sig på kristna värden men som egentligen bygger på en ideologi som är i motsats till kristen tro. Sverigedemokraterna vill konservera "det svenska" (och i vissa fall de kulturer som står närmast enligt deras tycke) framförallt emot islam och andra kultur. I detta finns givetvis ett kristet intresse men det finns problem. Ett sådant är att

“Vad som ansetts som världsligt har pendlat från tid till tid men tendensen att säga att en viss aktivitet är världslig, och därmed syndig, har alltid funnits i den kristna kyrkans historia.”

Sverigedemokraterna använder ett stereotypt kulturbegrepp men att i en demokratisk stat måste olika kulturer leva sida vid sida. Det som är intressant i sammanhanget är att Sverigedemokraterna menar att den svenska kulturen är kristen. Det har ju ett mått av sanning i sig rent historiskt och det finns flera rester av det i samhället. Men i Sverigedemokraternas retorik blir kristen tro endast ett politiskt slagträ och en kulturell företeelse. Kristen tro har assimilerats med det som Sverigedemokraterna kallar för svenskt. De som sedan (mot förmodan) släpps in i detta Sverige ska också assimileras in i detta kulturella arv. Problemet är här inte ytterst om invandrare av annan religion och tradition ska behöva bli kristna för att bli svenska utan att det kristna har identifieras med "det svenska".

Separation

Den andra frestelsen som den som är kristen utsätts för i förhållande till kulturen är att separera sig ifrån den. Det innebär ett avståndstagande, en förkastelse av det som anses som "världsligt".

Tendensen är inte en modern uppfinning utan är en "naturlig" överlevnadsstrategi i en fallen värld. De första århundradena utkämpade de kristna teologerna en kamp mot gnosticismen (*gnosis* på grekiska betyder insikt eller kunskap). Denna lära eller filosofi bygger på att man måste nå en insikt i en hemlighet för uppnå frälsning. Frälsningen är från denna världen, den materiella världen som är ond och inte skapad, utan ett kosmiskt misstag – inte som i kristen tro där världen ses som en god skapelse av en personlig Skapar-Gud som valde att dela med sig av sin egna absoluta godhet. Den gnostiska världsbilden var platoniskt inspirerad efter Platon och hans efterföljare inom nyplatonismen. Det de tog från Platon var dualismen mellan synligt och osynligt, materiellt och immateriellt, världsligt och andligt. Den kristna kyrkan har under hela

*“Även om det inte finns en enkel tillämpbar regel
är vi inte lämnade i en omöjlig situation.
Det viktigaste är efterföljelsen av Kristus,
han som är Herre över hela skapelsen.”*

sin livstid behövt stå emot dessa gnostiska och platonska tendenser. När kyrkan har halkat mot denna gnostiska sida har hon blivit världsfrånvärd och elitistisk.⁸

Nära till hands är väl Skriftens tal om "världen" som ibland refererar till något som är fientligt mot kristen tro. Men inte i en gnostisk mening.⁹ Detta språkbruk har sedan i vissa kristna sammanhang använts för att legitimera avståndstagande och icke-engagemang i kulturen. Resultatet blir en världsfrånvärd kristendom som ser kulturen som onödig eller rent av farlig. Vad som ansetts som världsligt har pendlat från tid till tid men tendensen att säga att en viss aktivitet är världslig, och därmed syndig, har alltid funnits i den kristna kyrkans historia. Exempel på vad som nyligen ansetts och ibland fortfarande anses som världsliga i dag är att röka, kortspel, dans, alkohol, engagera sig i politik eller konst, gå på bio eller spela fotboll (på en söndag). I Sverige talade man under förra delen av 1900-talet om "Syndakatalogen" som var ett färdigt paket av saker man inte skulle göra för att inte beblanda sig med det världsliga. Det är ju varje tids utmaning för den kristne att tillämpa den kristna etiken och kärleken på ett sätt som ärar Gud.

I vardagstal använder vi kanske ordet "världslig" ibland som Karlsson på taken gjorde och säger att "det är en världslig sak" när något gått fel och vi behöver någon form av ursäkt eller förklaring. Det betyder

8. Se Jerram Barrs och Ranald MaCaulay, *Being Human. The Nature of Spiritual Experience* (IVP, 1998).

9. Johannes evangelium och brev har ibland blivit beskyllda för att vara gnostiska. Detta är en missuppfattning. Troligt är att Johannes hade gnostiska grupper som hotade den tron som han tagit emot från Jesus själv (1 Joh. 1:1-4). Johannes språkbruk reflekterar att han väl kände till men talade emot den dualistiska världsbilden. T.ex. förkastar han helt den uppfattning som säger att Kristus har blivit en fysisk människa för att den materiella världen är ond för gnostikern. Detta uttrycks väl klarast i orden "Ordet blev kött och bodde ibland oss" (Joh. 1:14). Detta är något en gnostiker aldrig kunde säga.

ungefär "något som inte är av så stor betydelse". Ordet 'världslig' har flera betydelser i NT. Ibland refererar det endast till den skapade världen. Ibland till kulturen. Ibland till synden som innefattar alla människor. Det finns också utsagor i bibeln som använder termer som oandlig, världslig och jordisk eller köttslig och syftar på det som står den kristna tron emot. Det finns dock inte någon kritik av kultur som sådan någonstans i Skriften. Det som finns är kritik av den konkreta kultur som en viss biblisk författare levde i men inte av kultur som sådant.

Författaren till *Anna Karenina*, Leo Tolstoy, är ett berömt exempel på vad H. Richard Niebuhr talade om som 'Kristus mot kulturen'.¹⁰ Tolstoy blev efter en stor framgång som författare omvänd och antog en mycket radikal syn på världen och kulturen som ditintills hade varit en så stor del av hans värld. Han anammade en kristendomstyp som reducerade det kristna livet till några enkla regler man kunde följa, främst baserade på Bergspredikan. Han förkastade det mesta av kulturella yttringar och även kyrkan som institution. Kristen tro var ett slags askes eller andlig hårdträning där man endast manuellt arbete var tillåtet och personliga egendomar förbjudna. Även om vissa kristna verkligen har en sådan kallelse kan det knappast vara normen för alla kristna.

Man kan inte låta bli att ställa sig fråga hur Tolstoys författarskap hade sett ut om hans omvändelse inte var vänd mot kulturen utan om det hade varit vänd mot den för att tjäna och förvandla människors föreställningsförmåga så att de skulle kunna se mer av Guds skapade värld.

Sekulariseringen och kulturen – ett internt problem

Låt mig säga något om sekulariseringens roll. Det antas ofta att sekulariseringen gjorde att kristen tro marginaliserades av hedniska krafter som dyrkan av andra gudar i antiken eller modernismen och upplysningen i nyare tid.¹¹ Denna beskrivning är inte felaktig men den är inte heltäckande för ibland ligger orsaken till sekulariseringen i den kristna

10. *Christ and Culture*, ss. 56-82.

11. Richard Neuhaus (i 'Secularizations', *First Things*, Feb. 2009 (<http://www.firstthings.com/article/2009/01/001-secularizations-21>) har, delvis baserat på Peter Bergers forskning, argumenterat för att Nordamerikas och Europas sekularisering har två helt olika förhållanden till modernismen. I Europa var modernismen det som var den drivande kraften till sekulariseringen då den ville trycka undan all religion. I Nordamerika, menar Neuhaus, stod istället det modernistiska arvet bakom religiösa uttryck i kulturen, framförallt kristen tro. Konsekvenserna av detta är svåra att mäta men man kan notera den större öppenheten för religion i allmänhet och kristendomen i speciellt hänseende i Nordamerika.

kyrkans handlande (eller avsaknaden därav) i förhållande den omgivande kulturen. Snarare borde vi kanske leta efter orsaker i tänkandet (eller avsaknaden därav) i olika institutioner och olika nivåer inom de kristna gemenskaperna än i den kultur som hon är en del av och som hon i varje fall delvis har varit med att skapa.

Historiskt sett har sekulariseringen inte alltid varit av ondo. Det beror givetvis på vad som menas med sekularisering. En sak som vi kan mena är att religionen trängs undan och de religiösa föremålen och aktiviteterna skändas och förlöjligas. Detta är snarare vad som vi kunde kalla för profanering. Sekularisering kan också tas som en avmytologiserad kultur där vissa fenomen bedöms vara vidskepelse (t.ex. troll, nordisk mytologi, New Age).¹² Det är vad som hände i den kristna skapelseberättelsen – stjärnor ses som stjärnor och inte gudar och andar som hotade oss. De var Guds skapelser precis som jorden människan fick ansvaret för. Så långt är sekulariseringen något gott och en naturlig konsekvens av att evangeliet predikas in i en kultur och omformar den. Men sekulariseringen kan gå längre än så och det är den typen av sekularisering vi möter i dag där vidskepelse och religion jämställs.

Låt mig ge ett exempel från konsten. Ironin i det hela är att denna religionsfientlighet tenderar att göra konsten och kulturen väldigt likriktad, trots att motivationen bakom sekulär konst, i varje fall i dag, ofta är mångfald och öppenhet.¹³ Om vi ska ta dagens kulturarbetare och dess politiker på orden torde det kristna budskapet ha en given plats i en sådan miljö. Därför duger det inte för den kristne konstnären att bara skylla på att det är ett svårt klimat för kristna att engagera sig i konsten. Anledningen till att vi inte ser så många kristna konstnärer i icke-kyrkliga sammanhang är inte bara extern orsak (den sekulariserade kulturen). Den är också intern i den meningen att det finns en avsaknad av kristet tänkande i hur man bemöter samtidens konst. Säkert är den inte helt ovanliga betoningen på att göra saker "hellre än bra" i många kyrkor en bidragande intern orsak till avsaknaden av kristna konstnärer som talar med en profetisk röst in i en kultur som vänt sig ifrån sin Skapare och tjänar avgudar.

12. Denna mer begränsade mening skall inte blandas ihop med Rudolf Bultmanns användande av begreppet avmytologisering. Jag talade i korthet om honom i ledaren i förra numret av *Theofilos*.

13. Man kan se en dubbel ironi i att extremhögers kulturpolitik också är likriktad och emot mångfald. Den dubbla ironin är just den att det är den moderna konstens utmanande stil som de inte vill släppa fram i det offentligt finansierade rummet. Ytterligheterna berör varandra.

Vägen framåt

När vi kommer till den avslutande delen måste vi erkänna att vägen framåt är svår att finna. Den är svårare att finna för att den är smal och handlar om varje människas efterföljd. Den går vid sidan av den breda vägen som är lätt att finna. Vad jag säger här är således inte det sista ordet i sammanhanget, långt därifrån. Förhoppningen är att säga något om vägen utan att enkelt staka ut den. Att vara kristen handlar om att försöka förstå den värld vi lever i. Och detta är ett sådant försök.

En del av det jag vill säga i denna avslutande del har redan sagts. Låt mig ändå repetera eller klargöra det som jag har sagt så långt. Den kristne befinner sig alltid i en kulturell situation i kraft att vara människa. Det är alltså inte ett val *om* man som kristen ska engagera sig i kulturen.

Vi har också sagt att människan som kulturell varelse inte kan reduceras till kulturen. Det råder en relation men också en distinktion mellan de två. Hon kommer alltid att vara påverkad av kulturen men kommer också vara med om att forma en kultur – antingen genom sitt engagemang och försök att omvandla kulturen eller genom att passivt låta bli att engagera sig. Det finns tillfällen då det är rätt att avhålla sig från engagemang och tvärtom. Tyvärr finns det ingen enkel regel att följa för att veta när.

Vi lever alltså i ett spänningsfält där kristen tro och liv varken kan assimileras med eller separeras från den omgivande kulturen. Målet är inte, å ena sidan, en jordiskt kristen nation (*teokrati*) där alla måste tycka och se ut likadant, å andra sidan, är målet heller inte en sekteristisk kyrka som sticker huvudet i sanden. Det kristna budskapet är enkelt och svårt på samma gång för vi lever med löften om en bättre värld, om att det sanna, goda och det sköna faktiskt finns och är värt att kämpa för. Den kristne förtröstar på detta mitt i en fragmenterad värld som önskar och längtar efter befrielse men som inte vill böja sig för sin Skapare som är givaren av denna värld. Denna spänning uttrycks i Jesu tal om Gudsriket som är i antågande. Med Paulus ord om redan nu, men ännu inte. Petrus uttrycker det som att vara främlingar och gäster i världen. Det uttrycks i traditionen i Augustinus tal om de två städerna.¹⁴

Även om det inte finns en enkel tillämpbar regel är vi inte lämnade i

14. Teologer talar ibland om negativ teologi, att säga vad som inte går att säga. Kulturteologi kanske borde betraktas som ett stycke negativ teologi. Den söker, genom negationer – varken assimilation eller separation – att säga något om den kristnes förhållande till kulturen.

en omöjlig situation. Det viktigaste är efterföljelsen av Kristus, han som är Herre över hela skapelsen. En kristen har medvetenheten, en medvetenhet hon naturligt bör växa i, om att alla de tillgångar och förmågor som hon och hennes kultur besitter är en gåva från Gud. Med denna gåva kommer ett ansvar, ett förvaltaransvar. Teologer talar ibland om *kulturmandatet* med hänvisning till 1 Mosebok 2 om att uppfylla jorden, bruka och lägga den under sig. Att vara förvaltare av jordens tillgångar är lika mycket bondens som verkstadsarbetarens som symfoniorkesterns uppgift och ansvar. Vi befinner oss alla i en kulturell situation oavsett om vi är studenter, arbetslösa, invandrare, hemmaarbetande eller karriärister. Här må var och en ställa sig själv några frågor. Bidrar du till att förändra och förbättra kulturen i ljuset av tron på Kristus? Har du en bild av vad det skulle innebära? Gör du några medvetna val i den riktningen?

Varje kulturellt sammanhang erbjuder både nya utmaningar och möjligheter för den kristne. Eftersom den smala vägen är svår att färdas på är svaren otillfredsställande, för de kittlar eller underhåller inte. De är utmanade och uppfodrande. Bekvämligheten säger oss att vi borde falla in i ett av diken och antingen assimileras med kulturen eller separera oss från den. Att vara kristen är aldrig bekvämt för ibland ser vi inte med klara ögon vägen framåt. Då handlar det om att söka. Allt vi har ibland är Guds lampa som lyser vägen vid våra fötter.

Som avslutning vill jag åter citera Hans Rookmaaker:

Att vara en kristen betyder att man ska vara ren i en oren värld. Det är hopplöst att försöka undvika kontakt med ondska. Det är inte bara så att ondskan finns inom oss, den finns även runt omkring oss. Trots att vi kanske ser fram emot "en ny himmel och en ny jord" kan vi inte fly från världen här och nu. För oss gäller det att inte bara vara rena mitt i all orenhet utan också glada och medlidande mitt i alla sorger. Vi måste förstå det för att förstå vad som är från Gud, att veta vad som är ont och vad som är gott. Men det är inte vårt ansvar att döma eller förkasta. Domen tillhör Gud. Jesus sade: "Ni är världens salt".¹⁵

Stefan Lindholm
Redaktör för Theofilos

15. Hans Rookmaaker, *Complete Works, Modern Art and the Death of Culture*, Vol. 1. (Piquant, 2001), s. 142